СВОБОДА

SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

UKRAINIAN DAILY

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ — РІК XXXII. — Число 99. — Джерзи Сіті, Н. Дж., второк, 29. квітня, 1924.

VOL. XXXII. — No. 99. — Jersey City, N. J., Tuesday, April 29, 1924. — THREE CENTS

Кулидж проти образи Япану.

ВАШІНҐТОН, 25. квітня. — Президент Кулидж дав до зрозуміння провідникам сенатової більшости, що він противиться повному виключенню японської імміграції, бо така постанова ображує та роздражнює Япанців. Він навіть дав до зрозуміння, що він вжиє свого вета на случай, якби конгрес таку постанову ухвалив.

ХОЧУТЬ БРАТИСЯ ДО ДІТОЧОГО ЗАКОНА.

ВАШІНҐТОН, 25. квітня. — Палата послів рішила відложити другі справи та взятися зараз до проекту закона про діточу працю. За приспішенням акції заявилося 298 конгресменів, проти 49.

Проти сього закона заявляються представники фабрикантів. Полудневі демократичні конгресмени та сенатори теж воюють проти діточого закона, вживаючи арґументу, що мовляв такий закон повинні ухвалювати стейти, а не федеральний конгрес.

КУЛИДЖ ЗБИРАЄТЬСЯ ЗАВЕТУВАТИ БОНУС.

ВАШІНҐТОН, 25. квітня. — Президент Кулидж мав заявити сенаторам, що він певно заветує проект закона про бонус, ухвалений конґресом, бо сей закон підорвавби федеральний скарб. Президент має стояти за проектом сенатора Бори, після котрого жовніри малиби мати право лишень до обезпечення, а не до готівки.

ЩЕ ОДИН ЗАКИД ПРОТИ ДОГЕРТІ.

ВАШІНҐТОН, 25. квітня. — Перед комітетом сенату, що розслідже діяльність бувшого генерального прокуратора (міністра судівництва) Догерті ставали свідки, які зізнали, що Догерті не хотів позивати в суд паперових фабрикантів, які достарчали паперу для уряду за виґоровану ціну, яку вони встановили змовившися межи собою.

НАДГОРОДИ ДЛЯ ГЕРОЇВ ПРИ РАТОВАННЮ ЛЮДСЬКОГО ЖИТТЯ.

ПИТСБУРҐ, 25. квітня. — Комісія для так званого Фонду для Героїв імени Карнеґі оголосила свої надгороди для героїв, що ратували людям життя з нараженням свого.

Комісія призначила 1 срібну та 160 бронзових медалів, визначила пенсії на 1,380 долярів в рік, роздала 3,200 долярів на образование та 9,000 долярів на другі цілі для героїв та їх родин.

Межи відзначеними є одна жінка, пані Лора Йоком з Бразила, в Індіані, котра кинулася була під поїзд, щоби вратувати старуху, що лежала на шинах. Обі попали під поїзд, і старуха померла в шпитали, а ратуюча вийшла з тяжкою бідою. Межи відзначеними є Павло Мані, 13-літний хлопчина, що втратив життя, ратуючи з води потапаючого приятеля; Френклин Джадi, робітник, заятний при чищенню кітлів, котрий втратив життя, ратуючи свого товариша праці, що втратив притомність від газів у кітлі; і другі.

ДОВКОЛА ТРЕТОЇ ПАРТІЇ.

НЮ ЙОРК, 25. квітня. — Сюди приїхав Роберт Пойнтер, сусід Генрі Форда з Дірборна, в стейті Мишиґені, котрий зорганізував був для Форда цілу партію, в імени котрої Форд мавби кандидувати на уряд президента Злучених Держав. Партія ся називається „народна поступова партія". Заким вона відбула свою першу конвенцію, Форд поговорив з Кулиджом та заявився за кандидатурою Кулиджа. Полишена в рові партія напятнувала Форда за його нельояльність для приятелів та приказала свому зарядови получитися з другими групами та сотворити трету партію.

Пойнтер каже, що Фордова біда в тому, що він може купити мозок других людий для свого підприємства, але не може купити мозку для своєї власної голови.

СМЕРТЬ ДЕМОКРАТИЧНОГО ПОЛІТИЧНОГО БОСА.

НЮ ЙОРК, 25. квітня. — Нині помер тут несподіваною смертю Чарлз Ф. Морфі, політичний бос ославленої демократичної організації Тамані Год.

Помер він по кількагодинній недузі на затроєнне жолудка. Мав при смерти 63 роки життя. Вродився він в айриській сім'ї, був спершу робітником, але все відзначався організаційним талантом. В 1902. році став він нарешті на чолі Тамані Голу, найсильнішої міської організації в Злучених Державах. На сьому становищи він витревав довше, як котрийнебудь з його попередників. Його босованє дало демократичній партії цілий ряд великих побід в місті та стейті Ню Йорку.

З його смертю найвпливовійшим чоловіком у демократичній партії в Ню Йорку лишається губернатор Смит.

ХОЧУТЬ ПЕРЕСЛУХАТИ ФОРДА, А ВІН ВИКРУЧУЄТЬСЯ.

ВАШІНҐТОН, 25. квітня. — Рільничий комітет сенату постановив закликати на переслухання відомого автомобілевого фабриканта Генрі Форда, котрий хоче дістати від конґресу право винайму федеральних фабрик на острові Масел Шолз, щоби там заложити фабрику покосту та електрики. Проти Форда саме стали кружляти чутки, що він удержує в Вашінґтоні ціле бюро пропаґанди й підкупства, і сенатовий комітет хотівби його про се переслухати.

Форд відмовляється звити на переслухане, і сенатори радяться над острими средствами проти автомобілевого короля.

ВИБОРЧІ ВИДАТКИ.

Робертс, менаджер передвиборчої кампанії президента Кулиджа в стейті Савт Дакоті, зложив в уряді звіт видатків комітету, що старався о вибір делеґатів на републиканську конвенцію, прихильних для Кулиджа. Після сього звіту сі заходи в одному сьому стейті коштували Кулиджа понад 30,000 долярів.

ВІДКРИТТЯ СТАРОГО ГРЕЦЬКОГО МІСТА, ОСНОВАНОГО ТОМУ 2.300 ЛІТ.

Сирія це країна, у якій процвітало сім високих культур від Фенікійців до Турків. Недавно уряд для зберігання сирійської старовини (зорганізований французьким комісарятом) відкрив в краю над Евфрата, біля Деір-ез-зора, одно ціле місто Дура-Европос. Місто це побудувала одна грецька кольонія, безпосередно після смерти Олександра Великого, більше як чотири століття перед Хр. Цісар Троян укріпив був це місто підчас війни, який вів у Мезопотаії й зробив його передною сторожею на найдальшому східному місці римського цісарства, на границі непобідимого королівства Партів. Дура упала так як і Пальміра в третьому століттю. 273 р. покинули це місто, його засипали піскові насипи. Між теперішними знахідками є: стінні мальовила, одинокі в своєму роді. Вони представляють незвичайну археольогічну вартість для дослідників візантійського мистецтва. Є там статуї, написи й пергаміни. Один пергамін, із 189 року перед Хр. то найстарший досі знаний рукопис. Крім того уряд для зберігання сирійської старини відкрив біля Габр Гірама один гріб, окремішного типу, прикрашений знаком „Таніт". Це каже здогадуватися, що культ богині Таніти, котру дуже прославляли в Картаґіні, (що то її описує французький письменник Фльобер у повісти „Салямбо) був, як і тирійська кольонія Картаґіна, сирійського походження.

РЕҐУЛЬОВАННЯ КОМУНІКАЦІЇ ПРИ ПОМОЧІ РАДІО-АВТА

Для Скотленд Ярду у Льондоні (дирекції поліції) побудовано авто, яке порозумівається з своєю дирекцією при помочі радіотелефону підчас їзди зі скорістю 60—70 км. Цілию цього є, щоби дирекція поліції безперервно знала що діється на вулицях міста й щоби її повідомлювано, коли на вулиці потрібна інтервенція поліції.

НАЙШЛИ АРФУ СТАРУ 3.700 ЛІТ.

Крім богато инших старинностей, які є у збірці, зложеній недавно в париському Люврі, находиться і дуже гарна арфа. Сконстатовано, що походить вона з XVII. століття передХр. Отже ця арфа мала би яких 3.700 літ. Арфу найшла з иншими старинностями у Сирії французька місія і відіслала її до Парижа під опікою археольога Гімонта. На берегах Евфрата найшли богато дуже гарних памяток, які мають походити ще з трицятого століття перед Хр. В збірці, котра наспіла у Люврі, є гарні статуетки. Вони хоч ушкоджені, всетаки віддають усю красу й мистецьку вартість ріжблених старих орнаментів. Кожен мусить чудуватися красі срібного зеркала, у мистецько обрібленних рамцях із солідного щирого золота. Зеркало це є також між предметами згаданої збірки.

ЧОТИРНАЦЯТЬ ТИСЯЧ КІС.

Одержало югославянське правительство від Німеччини на рахунок воєнного відшкодовання. Коси роздано мужикам у Сербії.

УКРАЇНЦІ ОБЖАЛОВУЮТЬ АМЕРИКАНСЬКОГО КОНЗУЛЯ НА КУБІ

ГАВАНА, КУБА, 24. квітня. — **Всі кубанські часописи переповнені сензаційними вістками про надуживання та визиск іміґрантів американським консулярними урядниками.**

Головними дієвими особами виступають попри них урядники українські іміґранти. Справа почалася з того, що Олександер. Погорецький, голова Комітету Несення Помочі Українцям-Іміґрантам в Гавані, вніс в імени свого комітету позов до суду в Гавані, закидуючи американському конзулеві Фичерови, що він вимагає від іміґрантів хабарів за кожде візо до Злучених Держав. Свое хабарництво мав Фичер вести через свого аґента Струдже. Суд зробив уже перше переслухання в тій справі. Переслухано вже **Погорецького та Струдже.**

Іміґрантські комітети Литовців та Жидів на Кубі повели живу акцію в справі морального поперття Українського Комітету.

АНГЛІЙСЬКІ БІЛЬШІ І ВЕЛИТІ-ЛІТАКИ.

Урядові англійські „Вісти для летунів" подають такі подробиці про англійське летництво: Найменше важить „Де Гевіленд Д. Г. 10", а саме всього 3.860 кг., літак „Бавлтен" має ваги 4.000 кг., від 5.000 до 6.000 кг. важить „Гендлей Пейдж 4.8 Б." „Вікерс Вімі, Порт Ф. 5" і „Лінтен Говт" від 6—7.000 кг., „Генлей Пейдж О|400" 7.000—8.000 „Евенг" і „Бристол Брекмер" 8.000—9.000 „Бристол Тремп", „Шорт Краметрі" і „Вікерс Вікторія", 9.4000 кг. і „Вікерс Валенсія", 13.000 кг., „Генлей Пейдж V" 14.000 і вкінці 14.500 кг. важуть три літаки „Порт".

НОВА СТРУЯ ЖИДІВ-ВТІКАЧІВ З УКРАЇНИ.

КИШЕНІВ, БЕСАРАБІЯ, 23. квітня. — З України знова поплила велика струя жидівських втікачів. Втікають головно до Бесарабії.

Завважали се румунські урядники та подвоїли всюди пограничну сторожу. Переходить тепер так богато втікачів, що на Дністрі трафляють нераз випадки з переповненими лодками.

Здовж цілої українсько-румунської границі блукає богато жидівських втікачів, які не можуть передістатися через Дністер до Румунії.

В Румунії ходять чутки, що румунський уряд збирається позбавити землі Жидів-хліборобів, що мають землю в пограничній полосі.

НЕ ВМЕРЛА МЕЛЯСЯ, ВОЛЯЧКА ЗАДУШИЛА.

В Готели Ричмонд в Ню Йорку готельова служба найшла в купели тіло пані Ґилберт, що жила в тому готели від довшого часу. Тіло лежало у ванні. Припускали, що жінка втопилася в ванні через якийсь нещасний случай. Коли однак лікарі зробили секцію тіла, вони переконалися, що вона вмерла від того, що випила отруї, видай в намірі самовбийчім. Вона сіла в ванну, але вода залляла її рот аж тоді, як вона вже була нежива.

ЗНАХІДКИ РАДУ БІЛЯ РИГИ.

В торфовищах на морськім побережу під містом Ригою викрили поклади раду. Зачувати, що заграничні капіталісти задумують вложити більші суми на будову санаторії.

НЕЩАСНИЙ ВИПАДОК ЛІТАКА.

На авіятичнім поли коло Вокеґена, Илиноіс, влетів один літак на дерево. Машина розбилася, а в ній поrибло двох летунів.

Німецькі промисловці заявляються за пляном комісії Доса.

БЕРЛІН, 25. квітня. — Німецькі промисловці зорганізовані в Лізі Німецьких Промисловців, повідомили німецьке правительство, що вони заявляються за пляном комісії Доса і домагаються, щоб воно приняло його і зачало заходи для введення його в життє.

МЕКДАНЕЛД З ДОЧКОЮ У КОРОЛЯ.

ЛОНДОН, 25. квітня. — Завтра буде в гостях у короля і королевої премієр Мекданелд з дочкою Ісабелею в палаті Виндсор. При сій нагоді дочка огляне цілу палату.

ДЖ. П. МОРҐАН КОНФЕРУЄ ПРО ПЛЯН ДОСА.

ПАРИЖ, 25. квітня. — Нині відбули тут нараду з американським фінансістом Дж. П. Морґаном голови аліянтських делеґацій до репараційної комісії, Французом Луїсом Барту і Англійцем сером Джаном Бредбері.

Відсі він їде до Лондону відки небаром вертається до Ню Йорку.

Він обговорює плян Доса і участь Американців у позичці для Німеччини.

НІМЦІ ДОМАГАЮТЬСЯ ЗВОРОТУ КОЛЬОНІЙ.

БЕРЛІН, 25. квітня. — Тут відбулось нині велике віче, яке постановило домагатись від аліянтів звороту забраних Німеччині кольоній.

Дня 11. мая с. р. в сій справі буде велика демонтрація в Гановер в якій візьме участь чверть міліона народу.

КЕНІҐ ПЛИВЕ ДО АМЕРИКИ.

БЕРЛІН, 25. квітня. — Капітан Павло Кеніґ, котрий в 1916 році переплив був Атлянтійський океан підводною лодкою „Дойтшлянд", відплив нині з Бремен на пароплаві Колюмбус до Ню Йорку.

ПУАНКАРЕ В ОБОРОНІ ЗАСУДЖЕНИХ В КИЄВІ.

ПАРИЖ, 25. квітня. — Премієр Пуанкаре вислав другу ноту до російського комісаря закордонних справ Григорія Чичеріна, в якій каже, що се неправда, начеб засуджені в київському процесі працювали в порозумінню з французькою тайною поліцією.

ЗАПОВІДЬ ЕКОНОМІЧНОЇ РУЇНИ АВСТРІЇ.

ВІДЕНЬ, 25. квітня. — В січні і лютому, сього року ввіз продуктів до Австрії перевисшив вивіз на суму $37,800,000.

Се налякало тутешних фінансістів та економістів, які бачать в тому заповідь руїни для Австрії.

СТУДІНЬ В АВСТРІЇ.

ВІДЕНЬ, 25. квітня. — В цілій Австрії запанувала в останніх днях велика студінь. Спадають теж дощі і снігі.

Хлібороби кажуть, що ізза сеї студени сіяние збіжа опізниться о 6 тижнів.

ЦІКАВИЙ ПОЧТОВИЙ СТРАЙК У ФРАНЦІЇ.

ПАРИЖ, 25. квітня. — Французькі почтові урядники домагаються підвишки платень о 1,800 франків річно ізза дорожнечі.

Коли правительство не згодиться на підвишку, так вони на другий місяць зачинають страйк при помочі свого рода „пасивної резистенції", яка полягати-ме в надмірній дбайливости.

Почтовці кажуть, що будуть важити кождий лист і оглядати кожду марку, а також читати всі листівки, бо почтові правила не дозволяють зневажливих переписок почтою. Се незвичайно опізнювало-б і так занедбану французьку почту. Однаке правительство вірить, що зломить сей страйк, проганяючи пильних читачів переписних листків.

АНГЛІЯ ПРИЗНАЄ ГРЕЦЬКУ РЕПУБЛИКУ.

АТЕНИ, столиця Греції, 25. квітня. — Велика Британія признала перше републиканське правительство Греції.

ПЕРЕД ВИБОРАМИ В ЯПОНІЇ.

ТОКІО, столиця Японії, 25. квітня. — В Японії будуть вибори до парляменту дня 10. мая с. р.

Досі зголосилось 1000 кандидатів на 464 посольських місць. Аґітація дуже оживлена. Кажуть, що вона буде коштувати до 40 міліонів ен ($20,000,000).

МІЛІОН УРЯДОВЦІВ В ПОЛЬЩІ.

ВАРШАВА, 6. квітня. — Так званий надзвичайний комісар для справ ощадности Москалевський заявив на буджетовій комісії польського сойму зі скромною міною, що скарб „річпосполитої", себто нещасливі податники, утримують 837,583 урядовців, причому у ту суму не входять сезонові робітники й інваліди. Річ ясна, що не входить туди таксамо поліційний апарат із леґіоном низших і нищих функціонарів.

КРОВАВІ ЗАВОРУШЕННЯ В ДОМБРОВСЬКІМ БАСЕЙНІ.

ВАРШАВА, 6. квітня. — Сюди наспіли вістки про кроваві заворушення в Домбровськім басейні. Поліція старалася розігнати страйкарів, що зібралися під копальнею „Челядь". При сьому вбито одного робітника, а вісьмох тяжко ранено.

ЗА СТЕЖЕННЄ ПІЛСУДСЬКОГО.

ВАРШАВА, 1. квітня. — Тут почалася у військовому суді у Варшаві розправа проти пор. Блонського за се, що обвинувачив майора Печонку за видание приказу стеження марш. Пілсудського. Покликано 62 свідків, м. і. Пілсудського, ген. Шептицького, ген. Сосновського і інших. Розправа ведеться явно. Трибунал застеріг собі зачинення дверий лише тоді, коли цього вимагав державний інтерес.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays,
at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сіті і загряницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

В Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

КОНҐРЕС ЧИ ДІТИ?

Межи инчими точками іміґраційного проєкту, що тепер стоїть перед американським конґресом, є точка про повне виключенне японської іміґрації. Постановляється там, що ніякий чужинець, який не має права станути американським горожанином, не має права приїзджати сюди яко іміґрант. З огляду на те, що Японці, Китайці та другі люди жовтої раси не мають права ставати горожанами, вони й не малиб права приїзду до Злучених Держав.

Американський департамент стейту остеріг конґрес перед ухвалюванням такого іміґраційного закона. Злучені Держави мають ріжні умови з Япаном, в яких потверджується, що обі країни мають мати супроти себе рівні права. Тому американський конґрес не повинен виступати зі специяльними законами проти Японців.

Американський конґрес не хотів послухати остороги секретаря стейту. На нещастя до американського уряду апелював (віднісся) ще раз японський амбасадор, просячи його, щоби в інтересі мирного пожиття межи Злученими Державами та Япаном не ухвалювано спеціяльних законів проти Японців. Сей заклик поділав на конґрес як камінь, кинений в гніздо ос. Цілий ряд звичайно поважних людий кинувся, немовби японський уряд образив Америку. Були навіть люди, які в осторозі японського амбасадора бачили вкриту погрозу. Серед загального роздражнення ухвалено протияпанську точку майже одноголосно.

Тимчасом японський уряд заперечує, буцімто він хотів комунебудь чимнебудь грозити. Американський уряд успокоює конґресменів та сенаторів, що подібних заключень робити не можна. Американський народ теж знає, що патріоти показують своє серце лишень з огляду на близькі вибори. Але дітваки в конґресі роблять своє. Вони горлають, що вітчина в небеспеці.

В Япані народ кипить з обурення на поличник, який йому дає американський конґрес. Їх обурює головно се, що, колиб Японців виключено від іміґрації до Злучених Держав на рівні з другими, то сюди приїхалоб на рік всего 146 іміґрантів з Япану. Півтора сотки іміґрантів, хочби яких, не може становити небеспеки такій силі, як Злучені Держави. Власне се обурює до краю Японців.

Дітваки в конґресі думають, що в той спосіб вони показали свою любов для рідного краю. Та наслідки їх дітвацтва такі, що японський уряд піддержав серед свого населення ненависть до Америки, яка може йому придатися на случай збройного конфлікту, а Злучені Держави не мають навіть почуття, що вони поступили слушно, як се видно з остороги самого уряду.

ЛЯХИ ЗАСУДИЛИ УКРАЇНСЬКОГО РЕДАКТОРА.

В окружному суді в Луцку (на Волині, під польською окупацією) відбулась розправа проти відповідального редактора закритої української ґазети „Селянської Долі" Сергія Дробана, якого обвинувачено за образу державної влади і підбурюванне населення тенденційними статтями.

Обвинувачував підпрокуратор Бобковський; проводив віцепрезес окружного суду в Луцку Барановський; боронили сенатор О. Карпінський і др. Лев Ганкевич зі Львова.

Безпосередньою притокою до обвинувачення була стаття п. з. „З віча в Луцку", в якій були такі речення: „Досіль нікому й на думку не приходило, що тут буде Польща", „Польща почала проглочувати кусень по кусневі чужої землі". У дописі із села Блудова була така фраза: „Учительська собака бігає, а не стріляють її хіба тому, що вона польська".

Оборона покликала кільканайцять свідків, м. і. послів С. Підгірського, Хому, Приступу, Андрія Пащука, редактора Гр. Гладкого й інших.

Не вважаючи на прихильні зізнання свідків і промови оборонців, трибунал засудив редактора Дробана на три місяці вязниці.

Три місяці тюрми — за правду, яку Українець сказав польським окупантам. Але правда переломить і мури польської тюрми і штучні границі „польської держави".

ВАЖЛИВИЙ МОМЕНТ У СЕРБСЬКІЙ ПОЛІТИЦІ.

Найвизначнійший ворог югославянського уряду, провідник хорватського національного руху Стефан Радіч, рішив увійти в скупщину (сербський парлямент) разом зі своїми однодумцями. До сього часу всі хорватські посли вибрані дня 13. марта, 1923, стояли на становищі бойкоту сербського парляменту. Радіч та його прихильники домагались самостійности Хорватії і републиканських основ державного ладу. Вони довго вели переговори з опозиційними партіями сербського парляменту, щоби спільними силами повалити уряд Пашіча. Для своїх ідей незалежної Хорватії Радіч шукав навіть підмоги в анґлійського уряду, виїхавши до Лондону. Але Анґлія поставилась ворожо до сепаратистичних змагань Радіча. Можливо, що вона вплинула на нього в напрямі ведення „реальної політики" в рамцях югославянської держави. Дня 20. м. м. парляментська комісія в Білгороді затвердила посольські мандати хорватської републиканської селянської партії.

НАДДНІПРЯНСЬКЕ СЕЛО.

Зріст політичної і клясової свідомости українського селянства.

(З львівського „Діла").

Голова київського ґуберніяльного Виконкому (Виконавчого комітету Рад) і бувший народній комісар освіти українського Радянського уряду в Харкові помістив у 64 числі київського „Більшовика" з 20-го березня с. р. прецікаву статтю під заголовком „Політичний хвилеріз на селі", в якій займається аналізою соціяльно-політичної структури села.

Стрічаючися часто з характеристиками настроїв нашого селянства на Україні, що походять зпід пера переважно ворожих радянській владі елементів і появляються звичайно на сторінках еміґраційної російської або української преси, чи еміґраційних журналів, ми мали би право ставитися до тих характеристик з деяким упередженням та повинні би їм відмовляти щирости і безсторонности. Одначе читаючи названу статтю визначного українського комуністичного діяча Гринька, приходимо до висновків, що еміґрнти мають все таки досить вірні інформації про українське село.

Автор названої статті Гринько підкреслює, що політична активність села останніми часами дуже зростає і тому необхідно радянській владі загострити свою увагу до тих політичних процесів, що саме відбуваються на селі.

Як же проявляються ці політичні процеси? Гринько змальовує їх так:

„Збільшення відсотку активних виборців, масова присутність на всіляких зібраннях і конференціях, жвавість, широчінь, сміливість і настирливість що до постановки й освітлення пекучих для селянства питань, суперечки ізза кандидатур до Рад і инші ознаки зросту активности помічаються скрізь. І вже тепер цілком ясно, що в цій загальній хвилі відокремлюються дві течі режні своїм соціяльно-політичним змістом".

Якіж це течії? Автор повищих рядків називає течією незаможників-селян і течію заможніх господарів. Незаможників є на Україні дуже а дуже багато (на Київщині на 800 тисяч господарств є 400 тисяч дводесятинних а 70 прц. з того не має худоби). Державний кредит для піднесення сільського господарства в цю велику масу незаможників ще не втиснувся. Вона з нього не користає. До того вона страшенно темна, але з радянською владою ця незаможницька маса єднається. Її тисне в страшний спосіб сільський куркуль. Податкові пільги рівнож не зменшують біди незаможників. Не зважаючи на це автор підкреслює, що

„підвищення їхньої політичної активности, їхне змагання брати яко мога активнійшу участь в політичному житті при всій темноті та розпорошености цієї маси є позитивним політичним зявищем нашого села при умові вмілого й гнучкого керування з нашого боку".

Так характеризує Грицько незаможницьку українську сельську масу. Та зовсім відмінно виходить в нього характеристика тої другої сельської течії, що пливе серед заможних українських селян. Течія ця велика, сильна але й небезпечна для радянської влади. Вона і сильнійша і більше сконсолідована від незаможницької. Ось і її характеристика:

„Ще настирливіще відчувається збільшення політичної активности заможнього хазяїна. Маючи худобу між безхудобними, незаможницькими господарствами, він уже одним цим має можливість визискувати й тримати під своїм впливом бідноту. Виплативши податок предметами допоможніх промислів і задержавши в себе хліб в періоді спадання цін, він тепер збогачується на рахунок міста й починає збогачуватися на рахунок безхлібової бідноти. Сільсько-господарський кредит, прийшовши до села, потрапляє покищо саме в ці шари. Збільшення попиту на міські товари в першу чергу треба віднести на рахунок цього шару, що починає вже зміцнюватися. Разом з тим він починає відчувати потребу взяти на селі владу до своїх рук. Чим міцніщим у господарському відношенні стає цей шар, тим огиднійші для його політично в цілому незаможницькі Ради. І характерною рисою на останніх безпартійних селянських конференціях було намагання цього шару взяти на себе представництво села в такій приблизно формулі: „досить уже нам цього росподілу на незаможників, середняків і куркулів. Ми всі селяне однакові, ми хочемо, щоб до нас до всіх ставилися як до селян". Під цією формулкою виступає тепер куркуль, що починає зростоти й бажає затемнити політичне розшарування села і взяти в такий спосіб на себе політичне представництво села. Ця течія повинна зістрінути нашу орґанізовану й рішучу одсіч.

Як бачимо, то за довгі літа свого правління радянська влада таки дуже мало зробила для того „розшарування села" на політичні та селянсько-клясові шари. До голосу на селі в результаті доходить таки заможній селянин, мимо кількалітньої боротьби, з ним та його впливами на селі. Середньо-заможнього селянина знищити не вдалося. Та й навряд чи вдасться це радянській владі, бо на ділі він є підставою економічної рівности в радянських державах. На його збіжжа рахує в першу чергу „Внешторг" (відділ державної закордонної торговлі) при заключуванню договорів з чужими державами про вивіз збіжа. Без нього та його доброго й поступового господарювання радянській владі не обійтися. Він спосібний не лише до запотребовування міських виробів і товарів, але й до запотребовування сільсько-господарських уліпшених машин та й взагалі він лише може дбати про збільшення сільсько-господарської рільної продукції поступовими шляхами. І хоч радянська влада це розуміє, бо цілу ту заможню верству толерує і підтримує її кредитами, то все таки в політичному розумінню старається позбавити її всякого впливу, ба, що більше, бажає її зовсім ізолювати та звести до ряду чи не звичайних професійних виробників сільських рільничих продуктів і більш нічого. Думаємо, що даремні зусилля влади, яка до цього прямує. Таке прямування рівнозначне з тягненням хліборобської країни на шлях нової економічної та соціяльної смути і всенароднього горя. Доба военного комунізму минула і коли він нічого не вдіяв цьому шарові села, то тим більше не вдіє йому нічого уряд відбудови, уряд, що гоїть рани военної доби. І тому дивно звучать слова автора про плян протиділання такому явищу:

„З особливою настирливістю й у великому розмірі ми повинні при нинішних умовах зміцнити наш політичний хвилеріз на селі (на зрозумілій мові, це значить — плисти проти течії! — Прим. Ред.). Чим настирливіще намагається шар заможніх селян затемнити політичне розшарування села й створити якусь загально-селянську (а на ділі куркульську) ідеольоґію, тим настирливіще повинні ми протиставити йому яскраву виразну лінію політичного розшарування села. Ми повинні політично битися з кулаком на селі (чому не економічно? — Ред.) за незаможницьку й середняцьку свідомість. В нинішних умовах цього не досягнеш ударними компаніями, так би мовити, аґітаційними наскоками на село й т. п.".

Думаю, що всякому цікаво буде знати, чим саме автор думає це осягнути тепер. На це він дає ось яку відповідь:

„Тут потрібно систематичної політико-економічної й культурної роботи на селі, тут потрібний, перш за все, міцний політичний орґан, міцний сільський комосередок, Райпарком (районний партійно-комуністичний осередок — прим. Ред.) Сільрада й Райвиконком, це завдання, які треба вирішити будь що будь".

Далі автор каже кинути як найбільшу скількість випробованих і вишколених комуністичних партійних робітників на село, щоби вони шляхом аґітації та систематичної праці орґанізували ту протизаможницьку чи протикулацьку течію в середовищах незаможніх і бідняків. Як бачимо — все це старі комуністичні методи.

Та є на думку автора ще одна небезпечна для радянської влади верства на селі. А це сільська інтеліґенція. Під нею розуміє автор переважно буржуазницькі елементи з поміж сільського і народнього учительства. Яке воно буржуазне це учительство, мали ми нагоду писати недавно в „Ділі". Отже це учительство тепер, в момент т. зв. Ленінівського набору в ряди комуністичної партії масово зголошує своє приступлення в ряди тої партії. Гринько ставиться до тих проявів комунізації сільської інтеліґенції з великим упередженням, бо навіть як вона йде на співробітництво з радянською владою, то всеж таки криє вона в собі величезну небезпеку викривлення комуністичної політичної лінії на селі. Особливо небезпечним являється така течія інтеліґенції тепер, коли село проявляє велику політичну активність. Бо коли комуністична, пролетарська лінія на селі буде кріпшати, то ця інтеліґенція буде достроюватися до неї, але й противно, та сама інтеліґенція як політичний віск буде нагинатися і до куркулівської лінії, коли вона пічне відогравати помітну політичну ролю на селі.

Ось так уявляють собі тепер українське село провідники офіціяльного комунізму на Україні. Не маємо причин сумніватися у вірности їхніх спостережень.

З ВИРЕЮ.

Дух весни зза моря лине,
Сяйво сонця мерехтить,
Попід небо ясносине
Із далекої країни
Ряд пташат до нас летить.
Чути крик їх серед поля,
Чути щирий їх привіт —
Се очікувана воля
По минулих днях недолі
До родинних йде воріт.
Гей, витайте щирі друзі,
Посли щастя і весни!
Не заплаче серце в тузі,
Не застогне грудь в нарузі
І сповняться наші сни.
Дух весни землю огріє,
Вдуне в грудь її життя.
Щасте знов зазеленіє,
Зацвите мов мак надія
Й праця блеском засія.

Роман Завадович.

ДОПИСІ

ЛІТЛ ФОЛС, Н. Й.

На будову українського шпиталю у Львові.

Поклик українського жіноцтва в Америці в справі збірки на будову українського шпиталю у Львові знайшов розумінне серед наших жінок в Літл Фолс. Порушила ту справу у нас Анастазія Голіят, а помагали її Марія Конікович, Тереса Поцинтелюк і Ірина Франків. Вони то пішли по домах тих Українців, що то мають щире серце для старого краю і зібрали $48.40, які переслали до „Обєднання" у Филаделфії для українського шпиталю у Львові. Всім жертводавцям сердечна подяка за те, що колекторів радо принимали та не відмовили жертви.

Жертви зложили слідуючі:

Збірка Марії Конікевич і Ірини Франків: Марія Івановська і Евген Скібінський по 2.00; Франк Дубник, Юрій Корбило, Михаїл Партика, Василій Окрепка, Марія Кубов і Василь Паліса по 1.00; Никола Митетюк, Павло Росіян, Григорій Афінович, Йосиф Осташ, Мих. Русин, Адам Кузьмак, Семен Осташ, Андрій Гливич, Николай Паламар, Теодор Боднар, Андрій Леньо, Михаїл Кузьмак, Александер Годовський, Петрунеля Яблінська, Марта Білик, Іван Конікович, Франко Шеліґа, Мих. Куриновський, Іван Андрієшин, Іван Кравецький, Григорій Голодриґа, Йосиф Франків, Ігнатій Погорецький і Ілія Конікович по 50 цнт.; Стефан Луцик 30 цнт.; Катерина Коротніцька, Мих. Зубович, Владика Правлацкий, Філько Калинка, Онуфрій Присунько, Максим Бобак, Семен Білоус, Теодор Різак, нАдрій Заяць і Григорій Тиран по 25 цнт.; Н. Н. 15 цнт. — Разом $25.95.

Збірка Анастазії Голіят і Тереси Поцинтелюк: Теодор Солик 2.00; Анастазія Голіят, Тереса Поцинтелюк, Ілія Вітенюк, Антоній Клемко, Василь Білоус, Теодор Стрнек, Николай Нановський, Семен Голодриґа, Франко Паткошек і Анна Ґрншток по 1.00; Дмитро Кефор, Валентий Козловський Онисько Мороз, Іван Конікович, Вас. Протисевич, Стефан Яворський, Зофія Андруховська, Стефан Осович, Онуфрей Мигас, Петро Лектей, Мих. Ковальчук, Іван Андруховський і Паланія Басій по 50 цнт.; Григорій Кузьмак, Михайло Петрик, Владика Правлоцький, Іван Смеречинський, Юлія Ястремська, Николай Козак, Йосиф Ословський, Мих. Яворський, Іван Ігнатевич, Антін Ничищак і Іван Окрепка по 25 цнт.; Теодор Романович 20 цнт. — Разом $22.45.

Разом всіх гроший зібрано $48.40.

Ілія Конікович.

Роман зі Славної.

ДОБРО І ЗЛО.

(Леґенда).

Коли Христос ходив з Петром по світі
І слово Боже кидав серном Правди,
Топив ненависть наче сонце в літі,
Мов білий день губив сумерк Неправди.

Відбились раз Вони із простої дороги:
Кругом поля, гаї, луги, діброви,
Бори, ари, запашнії облоги;
Ніде не чуть ні гамору й розмови.

Хтож наведе Їх знов на путь правдиву?
Аж зирк — село; туди Вони звернули
І у садок ввійшли де пишні сливи
Буйні гильки із овочем в діл гнули.

В садку спав хлопець в тіни. Він збудився
Й запитаний о стежечку — ногою
Вказав: „Ідіть туди!" і не піднявся,
Аж мандрівці сховались за горою.

І знов Вони зблудили. Кругом дуброва,
Ніде села, а тут мовчазно, темно;
Не чуть ніде ні гамору й розмови
Лиш дуб шумить поважно і таємно.

Та святий Петр узрів малу хатину:
„Учителю! Кінець нашої печали!"
В садку взріли маленьку дівчину
І о дорогу її запитали.

Дівча швиденько вибігло весело,
Ввічливо обох мандрівців витало
І через ліс обох мужів повело,
За лісом стежку в місто показало.

Ісус сказав: „Послухай Божу волю!
Ледар, що путь нам вказував ногою
Зросте в мужа, буде мав двір і долю,
А се дівча буде його женою".

Чоло Петра покрили смутку хмари:
„Чому се так? Дівча — краса і правда
Стане женою нероби і нездари!?
Чи се на світі діється так завжди?"

І рек Ісус в святім, пророчім жарі:
„Бо сказано в величнім заповіті:
Добро і Зло ходити-ме все в парі,
Як день і ніч мандрують разом в світі".

ЦВИНТАР ПСІВ

В „Ексцельзіор-і" читаемо деякі подробиці про мало звісне кладовище псів у Асніер. При вході цього собачого мертвого міста стоїть памятник — пес, що був славний у цілому світі: Баррі. То добрий величезний бернардинець, котрий врятував життя не менше як 41 людям. Вони так уйшли смерти в сніжній заметілі в Альпах. Всередині цвинтаря є гроби псів і инших звірят, які належали до славних людей. Богато є написів письменників і славних мистців. У одній з головних алей проти пса Анрі Батейля стоять пси Марселя Леґне і Бонода. Під корчем рожі, поховані коти письменника Барбе д' Орвіля, а біля них кістки Франсоа Копе, Адама Куртліна, Фаґета, Ґіпа, Ростана, Льва Дотета, Віктора Гіґо, Ґітрі й богато инших, котрі оплакували свої дорогі сотворіння. Сіллі Прюдомова сука похована проти кота Андрі Рошфора. Цей кіт згинув із жалю за своїм паном, великим полеміком. На стінах цих памятників можна читати гарні, цінні стихи й думки. Віктор Гіґо дав такий епітаф на гробі свого пса Ґріфа: „Пес то є чеснота, котра тому що не могла бути чоловіком, зробилася псом". Гріб пса Брілянта має такі Ламартинові стихи: „Ах! Прийди останній приятелю, котрий даєш розраду мойому крокови — Полижи мої плачучі очі, приложи свое серце до мого. — І, лише задля любови любимося бідна собако!" На богато гробах читаемо стару холодну думку французького письменника Паскаля: „Чим більше приглядаюся людям, тим більше люблю собак".

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

Сафед мудрець.

ПРИТЧА ПРО ВИСТАРЧАЮЧИЙ ДОХІД

Прийшов до мене один чоловік, старший як я, тай каже мені:

„Мені і моїй жінці зле живеться, ледви можемо вижити з нашого доходу!"

А я сказав йому: Перестань жити з твого доходу!

Він спитав мене: З чогож маю жити, як не з мого доходу?

Я відповів йому: Не жий з твого доходу, лише з цього, що видаєш!

А він сказав: Говориш неясними притчами, які не мають ніякого значіння!

Я йому на те: Мої слова ясні і зрозумілі. Аіхто не може жити з грошей, які дістає, лише з цих грошей, які видає!

Він каже: Це щоправда правильно. Та коли він видає більше, як заробляе, скоро попаде в нужду й терпіти-ме недостаток, а його діти кричати-муть: хліба!

Я спитав його: Скільки тобі лів й скільки літ твоїм дітям, що кричать хліба?

Він відповів: Мені шістьдесятьсім, а моїй жінці стільки літ, якою вона почуваеться і на яку виглядає. Мої діти дорослі й жонаті.

Кажу йому: Чому ти і твоя жінка, маєте пробувати жити з доходу твого капіталу?

Він на те: Кожен инший спосіб веде до руїни!

Я сказав: Воно так не є. Скільки грошей оставив твій батько?

А він відповів: Ані цента! Я тяженько працював на кожнього доляра, якого коли небудь мав!

Я йому на те: Скільки думаєш оставити твоїм дітям?

Він відповів мені: Кожньому кілька тисяч долярів.

Кажу йому: Візьми собі що маєш, хай воно так буде, поки ти жиєш і твоя жінка й зуживай його!

Він спитав мене: Чи ти робиш таксамо, як проповідуєш?

Я відповів йому: Я кождій моїй дитині дав добре виховання і ще кождій дав сто долярів — то було досить. Щож торкається цього, що заощадила Кетураг і я, то ми будемо видавати це, щоби не відбирати нашим дітям радости такої, яку ми мали, коли боролися й щадили!

Він сказав: Твої діти гіренько розчаруються!

Я сказав йому: Ні, мої діти всі здібні, щоби старатися для себе самих. Вони родіти-муть кожнім центом, який дозволили своїм батькам — так теж робитимуть і твої діти!

А він сказав: Чи можливе, що банкирі і міняльники скажуть мені, на як довго стане грошей мені й моїй жінці, коли не пробувати-мемо щадити для наших дітий?

Я відповів йому: Самособою, що можуть. Бо найбільша мудрість банковців основується на процентових табелях і річних рахунках.

Він каже: Коли воно так, то я і мя жінка не маемо чого боятися й збільшати наші видатки на всі можливі добрі цілі й прожити весело літа, що ще перед нами?

Я йому сказав: Робіть так! То було би добре для тебе і для десять тисяч людий твоїх літ, робити так, як я тепер говорив. Не потребуеш безпокоїтися, чи можеш жити з твого доходу — жий радше з цього, що видаєш, а побачиш, що мати-меш доволі і більше!

Так це є слова мудрости, які проповідую всім чоловікам і жінкам, яким уже шістьдесять літ і заощадили трохи гроша. Не складайте вашим дітям ніяких скарбів на землі, коли є від цього адвокати, щоби оспорювати завіщання, а діти у глопоті видають це, що їх батьки заощадили в поті чола. Чи ти вже не трудився для твоїх дітей, як лише вони прийшли на світ, чи ти їм не давав їсти й не виховував і дав їм спромогу, вибрати собі якесь звання? Так іди тепер, хай діти мають скарби духові, щоби не вижидали так нетерпляче твоеї смерти, хай вони кинуть жах і хай жиють із твоїх видатків!

НЮ ЙОРК, Н. Й.

Місячні збори Українського Демократичного Клюбу відбудуться в четвер, 1. мая о годині 8. вечером. Обовязком кождого члена явитись, поневже суть важні справи до перепроваджения. Ті, котрі отримали другі папери в послідних днях, зволять подати число, день і місце видання.

99-100 ВИДІЛ.

ЕВГЕН ЧИКАЛЕНКО

СПОГАДИ, ЩОДЕННИК ТА ЛИСТУВАННЄ.

I. том.

СПОГАДИ.

XV (1902—1903).

(55)

Але Жебуньов не падав духом і скрізь вишукував приятелів українського руху, а найбільше дбав про освідомленнє Українців. Коли він часом літом проживав коло Гадяча, то завів там широкі звязки з околичними селянами і раз-у-раз казав, що в селянах він бачить міцніщий і більш вдячний ґрунт для справи відродження нашої нації, ніж серед студентства, з яким не любив мати діло, бо багато з них бачили в ньому тільки „вузького націоналіста", якому нема діла до соціяльно-економічного стану українського народу.

Я умисне довше спинився на цій яскравій особі українського пропаґатора, бо він відомий був тільки серед кола своїх особистих знайомих; майже ніколи не виступав він в літературі, пресі, а тому й імя його мало відоме по за Києвом, де його знали всі Українці і не-Українці, головне як фундатора і орґанізатора українського клюбу.

Нехай земля буде пером над цим безкорисним працьовником, бо у нього й тіни не було амбітности, славолюбія, а віддав він останніх 15 років свого життя безкорисно справі нашого відродження.

Того-ж 1903 року, коли відбулося ювилейне свято Котляревського, почалася Японська війна.

Ґраф Віте, який дістав своє ґрафство за заключенне мира з Японією в Портсмуті, росказує в своїх інтересних споминах, що він був, з фінансових міркуванів, рішучим противником тієї війни, а міністер Внутрішніх Справ Плеве та инші сподівалися побідною війною піднести патріотизм в російськім громадянстві і тим одхилити його від незадоволення царським урядом, яке тоді вже яскраво помічалося у всіх шарах людности Росії. До речі треба сказати, що хто прочитав сі спомини, написані переконаним монархістом, що з пієтизмом ставиться до Александра III, той не може бути принциповим монархістом.

З початком невдач у війні з Японією почав ширитися серед усього поступового російського громадянства так званий „пораженческій" світогляд. Всі з історії знали, що поразка на війні веде до поступу в подоланій державі, або через реформи, або через революцію, а тому все поступове російське громадянство, а тим більше українське, бажало поразки Росії, після якої повинні були здійснитися „безсмысленныя мечтанія", як назвав цар Микола II. стремління до конституції.

Але в кого на війні були сини, або такі, яких можуть забрати на війну, ті бажали, щоб війна швидче скінчилася; а війна могутньої Росії з малесенькою Японією, натурально може скінчитися тільки побідою Росії, хоч на початку і трапилися невдачі, бо Росія завжде „неготова" до війни, а тому дехто з Українців, бажав швидкої побіди Росії. Почалися в громадянстві суперечки; велика більшість стояла за поразку Росії, а менчість за її побіду; часом суперечки ці доводили до повного ворогування і перерви всяких відносин навіть між близькими людьми.

В Київі грала тоді українська трупа, що недавно склалася з окремих трьох труп — Кропивницького, Садовського та Саксаганського з Карпенком-Карим. Все українське громадянство незвичайно раділо і тішилось, що нарешті корифеї нашої сцени зеднались до купи знов, зійшлися в одну знамениту трупу, але виявилося, що це було ненадовго. Тільки Київ в той один зимній сезон міг милуватися грою високоталановитих, майже ґеніяльних, артистів в одній трупі разом, бо вони істнували в купі один тільки той сезон, а потім знов розійшлися. І тому розвалові багато спричинилася війна, як я це міг близько спостерегати, бо три брати Тобілевичі, що неділі бували у мене і я часто бував у них і в театрі і вдома.

Експансивний, гарячий М. Садовський з захопленнєм зустрічав усяку ґазетну вістку про невдачу Росії на війні, а К.-Карий, у якого мобілізовано було обох синів, обурювався тим, що Садовський радіє, що на війні гине цвіт нашого населення, радіє невдачам, які тільки затримують прихід неминучого кінця війни, тоб то побіди могутньої Росії над „паршивенькою" Японією.

А Садовський не тільки радів невдачами, а запевняв, що малесенька Японія розібе Росію, бо наша держава прогнила наскрізь і тільки зверху має могутню облуду. Тут уже й я не згожувався з Садовським, бо хоч і бажав поразки Росії, але певний був, що вона врешті-таки розсібе малесеньку Японію, бо у мене була психольоґія тієї миші, яка вважає, що „дужче за кота нема звіря на світі".

А К.-Карий просто лютився тими висловами Садовського, хоч і не показував цього, а тільки наче холодно доводив, що Росія просто лигне (проковтне) Японію, нехай тільки підвезе більше війска. Саксаганський горяче підтримував К.-Карого, а це до краю обурювало палкого Садовського. Я пробував умовити їх не розмовляти на військові теми, але нічого не помагало і суперечки ті довели до того, що вони один одного бачити не могли щоб не счепитися вже по всякому приводу. Ледве, ледве дотягнувши сезон, вони розійшлися і Садовський, прийнявши посаду директора театру в Галичині, поїхав туди.

Характерно те, що у нас в орґанізаційній Раді, де виникали суперечки по всяким приводам, була повна згода на ґрунті війни; всі бажали поразки Росії, як люде бажають, душного, жаркого літнього дня, грому й бурі, щоб очистилося оте тяжке повітря. А атмосфера була така задушлива, що здавалося, коли вона протягнеться ще з десяток років, то ми, Українці, в ній зовсім задушимося і згинемо, як нація, навіть як матеріял для нації, і лишимося тільки провансальцями.

Тільки серед трудової інтеліґенції, переважно з синів духовенства ми мали якихсь півтори сотні свідомих людей орґанізованих у нелеґальні громади, по суті для леґальної роботи. При всіх наших стараннях ми не могли багато років перевисшити цього фатального числа, бо інтеліґенція була залякана, пригноблена, а народ засліплений темнотою в національнім розумінню до такої міри, що аж страшно ставало за будуче. Роскажу такий приклад: Вітте, бувши міністром фінансів, в фискальних цілях орґанізував повітові комітети з ріжних станів людности для виясненння способів підвищення добробуту селян. В цих комітетах орґанізація наша спромоглася подекуди через своїх членів, або співчуваючих, підняти питанне про заведення української мови в народних школах, як спосіб до поліпшення добробуту народу, але в жадному з комітетів той народ не підтримав сих заходів.

А коли пізніще деякі повітові Земства скликали на нараду для тої-ж мети делеґатів від волостей (ґмін), то в Кременчуцькім повіті виявилася і причина — чому селяне не підтримували заходів про заведення української мови в школах. Коли зїхалися волосні (ґмінні) делеґати, селяне, і коли член Кременчуцької Земської Управи одкрив нараду, то делеґати почали так енерґійно вимагати, щоб голова наради був обраний ними самими, що голова Земської Управи мусів згодитися на се.

За голову наради вибрано було дуже впливового волосного писаря Краснокутського, що бувши в Київі військовим писарем, під впливом книгаря В. Степаненка, став зовсім свідомим Українцем.

Натурально першим питанням поставлено було земельне і зібранне одноголосно винесло резолюцію, по якій велика земельна посілість повинна бути примусово викуплена і роспродана селянам через Державний Селянський Банк. (Тоді ще селяне не насмілювались вимагати передачі їм землі без викупу).

А коли Краснокутський поставив питанне про заведенне української мови в школах, то почався гомін і знялися вигуки з місць:

— Се, щоб наші діти зосталися навіки мужиками?

— Не треба!

— Тепер хоч дехто з наших дітей виучується на вчителів, попів, лікарів, а тоді вже годі буде!

Як не бився Краснокутський, як не доводив, що українська мова не мужицька, що треба добиватися заведення української мови і в середніх школах і по університетах, нічого не помоглося і збори винесли резолюцію, щоб освіта була безплатна і щоб з народньої школи учні без іспитів переходили до середньої, нічого не кажучи про мову, аби селянські діти без перешкод могли виучуватись на „панів".

Такі вислови селян не мало турбували нас і ми нераз задавали собі питання — чи заведуть селяне українську мову в школах, коли майбутній російський парлямент постановить, що про мову в школах рішає само населенне, — і приходили до неґативної відповіди. Ми певні були, що тільки деякі громади, під впливом свідомої інтеліґенції, заведуть українську школу, всі-ж инші держа-ги-муться московської, аж поки не побачуть результатів навчання рідною мовою.

Новина раз-у-раз тяжко прищеплюється.

Мені згадувалося, що коли замісць старих дяківських шкіл в яких вчилося по Псалтирю та Часослову, Земства почали заводити „ґражданські" школи, то народ страшенно обурювався, що в школі, замісць „божественного" читають — „Жилъ былъ у бабушки сѣренькій козликъ".

А др. М. Левицький оповідав, що коли він дав своему сторожові в лікарні читати українську Евангелію, то той, похитуючи сумно головою, сказав:

— Господи! Вже й з слова Божого сміються!

Ми рішили се питанне так, що майбутній парлямент повинен сказати в законі, що на Україні в школах примусово заводиться українська мова. А парлямент той може зявитися тільки як результат програної війни, а тому ми й прагли так поразки Росії.

(Дальше буде).

УНАМУНО ПРО ЦИВІЛІЗАЦІЮ І ЛІНИВСТВО

—o—

Еспанський фільозоф, ректор університету в Саляманці, Мігуель де Унамуно (якого диктатор Прімо де Рівера післав на заслання на Канарійські острови за те, що зважився виступити проти його любовниці) так говорить про цивілізацію: „Цивілізація настала того дня, коли один чоловік поневолив другого, присилував його працювати за двох. Так освободився від праці за хліб насущний, міг глядіти на зорі, питати самого себе: Чому вони ворушаться? Чому тепер є на цьому місці? Чому небаром будуть онтам?" Так, на думку Унамуно, повстала цивілізація. А потім каже, що цивілізацію завдячуємо лінюхам: „У мойому рідному місті Більбао, є звісний культ активности, а всетаки богато є нероб. Це природне в такому місті праці. Але ці нероби, щоби обманути ближних, будьто би й вони працюють, коли проходять улицями, все виглядають, начеб їм було дуже спішно. Коли бачите одного, котрий спішиться повною парою, розштовхає прохожих, можете бути певні, що то лінтяй. Хоче, щоби думати, який то він вельми занятий. Богато людей ганять тих, котрі не мають цили життя. Одначе вони його самі не мають. Працюють для праці, щоби їм не нудьгувалось. В одному кружку (в котрім і я був) критикував хтось, а один із присутніх так боронив його: „Вкінці, йому муситься признати, що він дуже працьовитий чоловік. Вічно студіює..." Але зараз йому хтось відповів: „Певно не має иншої роботи!" — Все мене сердила байка про коника-стрибунця (сверщка) і про муравля. Егоїзм і нелюдяність муравля просто очевидні: бо доки працював, покріплявся співом коника-стрибунця.— І вкінці хто знає, що є: працювати, а що не працювати? Щоби народ цивілізувався і збільшував свою культуру, важніще є, щоби навчився зуживати, консумувати, як витворювати, продукувати. Маю одного, вельми образованого приятеля. В нього рафінований смак, ніжний, субтельний. Життя проводить на подорожуванню, читанню, слуханню музики, відвідуванню музеїв... Коли йому закинути очевидну безпожиточність: „А що ви творите?" відповідає рішуче: „Я? Я не творю, я зуживаю!" Колиж питають його чи пише: „Ні, — відповідає — я не пишу. Моє заняття є того, котрий подивляє, або як хочете, читача!" Той чоловік наводить инших до активности. І богатьох навів до праці. Того чоловіка можна порівняти з грецьким мудрцем Сократом. — „А Сократ, — питається Унамуно — що був більше, як лінюх? Не оставив ні одної статуї, хоч був різбарем. Ніколи не писав, думаю, тому, що не потрудився взятися за перо. Час, котрий міг використати для писання, зуживав для спостерігання (обсервації), для вишукування молодців, з котрими міг би говорити про все боже й людське. Колиб жив у наших часах, ви бачили би його в каварни на балачці з иншими лінюхами. А скільки Сократів уміраε, а ми нiщо не знаємо про їх працьовитість, бо не було Плятона або Ксенофонта, щоби нам передав це на письмі". (Плятон і Ксенофонт писали про фільософію Сократа, про його життя). Отже Сократ, хоч нiщо не написав, других навів на корисну працю.

БЕЗСМЕРТНІ КНИЖКИ

З ПРИВОДУ 110-ЛІТНОЇ РІЧНИЦІ ВРОДИН НАЙБІЛЬШОГО ПОЕТА УКРАЇНИ ПО ЗНИЖЕНИХ ЦІНАХ.

Кождого марта кождого року кожда свідома українська громада святкує память найбільшого поета України, Тараса Шевченка. Бесідники змальовують його життя, красу його творів, його велике значіння для українського народа. Що роблять поодинокі громадяни? Чи знають вони твори найбільшого українського письменника? Чи читають вони їх, чи може вдоволяються лишень чужим переповіданням на концертах?

КНИГАРНЯ „СВОБОДИ"

має великий вибір творів Тараса Шевченка в ріжних розмірах, виданнях, оправах, як ось:

ПОВНЕ ВИДАННЯ ТВОРІВ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА. Видання Української Накладні. Пять великих томів. Велика маса матеріялів до життєписи поета. Богато малюнків самого Тараса Шевченка й других артистів. Богдан Лепкий та акад. Корш були співробітниками сього видання.
Разом 5 томів. У прекраснім, твердім, полотнянім оправі $13.00. У 3 томах $7.00.

ТАРАС ШЕВЧЕНКО: ГАЙДАМАКИ. Чудове видання з прекрасними рисунками відомого українського маляра А. С. Сластьони. Наклад „Укр. Накладні". Великий фоліовий формат.
В люксусовій оправі $6.00; в полотнянім оправі $5.00; в картоновій оправі $3.00.

КОБЗАРЬ. Видання Української Накладні. Грубий том на 707 сторін, який містить всі поетичні твори поета. Оправлений в тверду полотняну оправу. Має портрет поета......$2.25

КОБЗАР. Видання „Українського Слова". У гарній брошурованій оправі з кольоровою вінетою. Має кромі портретів поета богато рисунків до його поем. Том має 310 сторін друку......$1.50

ТРИ ПОЕМИ (СОН—ВЕЛИКИЙ ЛЬОХ—НЕОФІТИ). Се три чи не найголовніші політичні поеми Шевченка, що звертаються зі завзяттям обжалованням проти гнобителів України. Том має передмови й пояснення пера українського поета Богдана Лепкого. Два портрети Шевченка. 134 сторін друку......35 центів

ГАЙДАМАКИ. Видання „Українського Слова". Се найбільша історична поема Тараса Шевченка. Том має 100 сторін друку та великий вибір гарних ілюстрацій. Окладинка окрашена рисунком і портретом......50 центів

ТАРАС ШЕВЧЕНКО. Видання товариства „Просвіти" в Америці (що була при Українськім Народнім Союзі). Книжочка у 63 сторони має: статтю Ол. Неприцького-Грановського: В столітні роковини Т. Шевченка; Дениса Лукіяновича: Про життя і твори Тараса Шевченка. Вибір поезій та ряд ілюстрацій......20 центів

ШЕВЧЕНКО І ЙОГО УКРАЇНА. ЗБІРКА. Видання „Свободи". Поезії в память Шевченка, написані А. Альчевською, І. Франком, Кочубеївною, Оленою Пчілкою; статті про значіння Шевченка для української літератури та народа; вибір поезій Шевченка. Англійські переводи „Заповіту" 15 ц.

БОГДАН ЛЕПКИЙ: ШЕВЧЕНКО ПРО МИСТЕЦТВО. Накладом автора. Се вибрані уривки з творів Тараса Шевченка, які показують, як Шевченко відносився до письменства та штуки. 26 сторін......10 центів

Се видання творів Шевченка і про Шевченка, які повинні бути у кождій українській хаті.

По них можна пізнати, чи Українець про Шевченка лишень слухає, чи його дійсно знає.

ДО ВІДОМА ВСІМ СВЯЩЕНИКАМ І ПАРОХІЯМ.

В книгарні „Свободи" можна набути отсі церковні книги:

СВ. ЕВАНГЕЛІЄ — велике, оправлене в аксамит, металеві Евангелисти, на середині Воскресеніє, на противній стороні три раменний хрест, на около нарожники, два замки і все то позолочуване. Ціна......$125.00
Тесаме Евангеліє, оправлене в червону скіру, без евангелистів, тільки позолочений металевий хрест......80.00
СЛУЖЕБНИК, оправлений в червону скіру, на верха витиснений золотий три-раменний хрест......25.00
ОКТОЇХ, оправлений в червону скіру......20.00
ТРІОТЬ ПОСТНАЯ, оправлений в червону скіру......16.00
ТРІОТЬ ЦВІТНАЯ, оправлений в червону скіру......15.00
АПОСТОЛ, великий оправлений в червону скіру......15.00
Такий самий в звичайній оправі $9.00.
ЧАСОСЛОВ великий, оправлений в червону скіру, з витисненим хрестом......16.00
ІЗВОРНИК великий, оправлений в червону кожу......8.00
ІРМОЛОГІОН, оправлений в скіру, з витисненим трираменним хрестом......18.00
ОСМОГЛАСНИК під нотами, звичайна оправа......5.00
ЧИН ВЕЧІРНІ І УТРЕНІ, часть 1 і 2, оправлені в червону скіру......10.00
ЧИН ВЕЧІРНІ І УТРЕНІ, звичайна оправа......6.00
АКАФІСТНИК цілого року оправлений в червону скіру, витиснений позолочуваний хрест......7.00
АКАФІСТНИК, малого формату......1.25

Невдовзі проголосимо ще більше церковних книжок.

При замовленню сих книжок треба заразом присилати і належитість.

Замовлення слати до:

„SVOBODA", 83 GRAND ST., JERSEY CITY, N. J.

ПОКЛІН ДУШІ ВЕЛИКІЙ

Народе мій зневолений, убогий,
Відай у світі ти не маєш пари,
Відай один ти на землі розлогій
Терпів, нещасний, тільки мук і кари.

І Таварва і польськії магнати
Точили кров твою у лютім бою,
І той царат з кровавої палати,
Усі знущались тяжко над тобою.

Знесилений заснув ти як дитина,
Тебе сповила довга ніч-темрява,
І вже здавалось, надійшла година,
Що в ній загинеш ти і твоя слава.

Здавалось так... Та саме в тій годині,
Коли вже смерть тобі проголосили,
Сходило Сонце у малій хатині
І на промінях добирало сили.

І ясне Сонце підійшло високо
Тай освітило цілу Україну...
Збудився люд, що доси спав глибоко
І аж тепер побачив всю руїну.

Побачив горе і свою неволю
І царський кнут і ті тяжкі кайдани...
Узрівши се, зірвався люд до бою
За ті права, що вкрали їх тирани.

В тій боротьбі не стане й на хвилину,
І визволить від Дону аж до Сяна —
Свій рідний край, преславну Україну:
Один народ без хлопа і без пана!

Поклін Тобі, великий наш Тарасе,
Могуче Сонце, ясне, промінисте,
Поклін складають всі робітні кляси
Тобі, наш Батьку, за слово огнисте!

Дмитро Макогон.

ДЕЩО ПРО ДОВБУША І КАРПАТСЬКИХ ОПРИШКІВ

(На основі сучасних актів карного суду в Станиславові).

—o—

Сімнацяте і початок вісімнацятого століття були то неспокійні часи. Ведено довгі і завзяті війни. І після війни не було спокою. Нерідко приключалося, що і в середині Европи по головних гостинцях розбивано: Хто хотів у ці часи безпечно подорожувати, брав від місця до місця зоружених людей-провідників. Відносно віри панував страшний фанатизм. Карали жорстоко уроєні злочини, як: спілку з нечистими духами, чари, чарівниці. То були присуди поширені по всій Европі. По всіх краях відбувалися екзекуції. Так прим. у місті Вірцбурзі спалено в роках 1627—1629 публично 157, а кількадесять літ пізніще в Франконії в окр. Вірцбурга і Бамберга більше як 1000 чарівниць. В Швеції в 1670 році спалено 72 жінки і теж за чари. І так було в усіх краях. І в законодавстві послугуванося несправедливими і жорстокими присудами, попереджуваними тортурами, муками. І були ці тортури ріжного роду. Дерли паси з плечей, ломання колесом, витягання кишок або четвертування. Привязували злочинця до дошки і тягнули його залізними кручками за пальці, а припікали до того свічками або розпаленим залізом. Вливали кипучий оцет або олій до горла, мастили горячою сіркою або смолою. Коли злочинець — або невинний таки чоловік — не признавався до вини, то витягали з нього кишки. Розпороли живіт, витягали кишку і привязували до стовпа, довкола котрого обвинувачений так довго мусів ходити, поки з нього кишки не виснувалися.

Такі огидні, страшні були часи! Часи загального не ладу в цілій Европі.

Не диво, що в таких страшних часах творились майже у всіх краях ватаги опришків. Та ці ватажки звичайно не так хотіли грабувати, як мстити кривди вбогого люду. Нарід прославляв опісля таких ватажків народніми героями.

А сприяло опришкуванню і відстороннє місце і далеке віддалення від столичних міст. У Галичині Покуття повне лісів і гір, уже само з себе, як кожне пограничє надавалося на осідок опришків. З одної сторони Волощина (Румунія—Бесарабія), де безнастанно йшли напади, розбої, з другої сторони глухий кут Мадярщини, поблизу семигородські скали,—найбезпечніщі схоронища для опришків. Коли ватагу й розбито, вона уходила до одного з цих країв, прим. до Волощини. А відтам приходила їм на поміч инша ватага. Коли і цю вдалося розбити, подавалися на Мадярщину. І тут також часто діставали поміч, а бодай безпечний сховок.

Але нераз і влада накладала з опришками. І (маємо на це докази в тодішних документах) так: підстарости (як їх тоді називали) або економи з Ославів, Мушинський і Лонтецкий напиваються і гостяться разом із опришками. Підстароста з Печеніжина дістає від них у дарі приряд на коня, а ославський підстароста табакирку. Панна Михаловська дістала від ватажка опришків десять шнурків коралів, а пан Михаловський горностоями підшитий контуш і звиток дукатів. Пан Цішановський виступає і годить опришків із Шаєю, коломийським жидом, котрого хотіли порубати. Й увільнено жида, як зложив 20 талярів.

Становища свої й сховки мали опришки в ріжних околицях. Головно служили їм до того самітні коршми по лісах і по дорогах далеко від сіл. Таку господу на початку 18-го століття мали опришки в Мишині недалеко Печеніжина у арендаря Юра. Звали вони його своїм побратимом. А в Сапогові був такимсамим їх побратимом Абрамко Метерцій. Його зносини з опришками розтягалися аж до лісів Хоросни. Доставляли їм ці жиди боклагами горівку, харчі, стрільний порох, олово на кулі, топірці, рушниці, словом усього. Часто знали наперед про їх виправи а часто і самі ними керували.

Ватажок Іван Пискливий, родом із Довгополя, ограбив 1703 року містечко Отинію, Заболотів, а в Березові напав на двір і вбив дідича Голинського. Після Пискливого проводив Пинта. Коли потім опришків половлено і смертю покарано, затихли напади. Аж нараз у четвертій десятці 18-го століття виступив між опришками новий ватажок. Цей ділав у Карпатських горах більше великодушно, на спосіб італійських ватажків (Рінальда) або мадярських (Роора Шандор). То був Олекса Довбуш.

(Дальше буде).

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ